

**СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ІДЕНТИФІКАЦІЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ¹****Воронцова А. С.,**

к.е.н., ст. викладач кафедри міжнародних економічних відносин,
Сумський державний університет, м. Суми
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна
a.vorontsova@uabs.sumdu.edu.ua

Сльнікова Ю. В.,

к.е.н., асистент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування,
Сумський державний університет, м. Суми
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна
y.yelnikova@uabs.sumdu.edu.ua

Рудиченко А.Г.,

студент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування,
Сумський державний університет, м. Суми
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна
artem.rudychenko76@gmail.com

Численні екологічні проблеми, наслідки фінансової кризи, загострення соціальних питань (наприклад, зростання рівня бідності, збільшення кількості безробітних та інші наслідки пандемії COVID-19) спричинюють потребу в еволюції фінансових інструментів у сфері інвестування. Основна вимога полягає в розумному вкладенні коштів, що передбачає орієнтацію не лише на фінансові вигоди, а й сприяння соціальному, екологічному та економічному (або іншими словами – сталому) розвитку. Дана робота присвячена формуванню структурно-функціонального підходу до ідентифікації відповідального інвестування. Це дозволяє розглянути таку інвестиційну концепцію як складну систему, сформовану із взаємопов'язаних функціональних елементів. Для цього авторами проведено дослідження сутності відповідального інвестування та основних його критеріїв. До них, перш за все, віднесено врахування різноманітних екологічних, соціальних та управлінських факторів (ESG-факторів) при прийнятті управлінських рішень. Наступним кроком було проаналізовано підходи вітчизняних та зарубіжних науковців щодо визначення основних форм відповідального інвестування. На основі цього в роботі проведено етапізацію формування концепції відповідального інвестування. На початковій стадії спостерігається використання різних форм відповідального інвестування, залежно від мети інвесторів та часового періоду: етичне, зелене, тематичне, імпаکت-інвестування. На другій стадії розвивалася ідея соціально-відповідального інвестування, згодом – сталого інвестування. Завершальною стадією пропонується виділення саме відповідального інвестування як окремого інтегрованого поняття, що відповідає вимогам сучасності. Для кращого розуміння розмежування окремих форм відповідального інвестування в роботі досліджено їх градацію залежно від орієнтації виключно на фінансових чи соціальних цілях. Проведене дослідження становить теоретичний характер та передбачало використання загальнонаукових методів: структурно-функціональний, аналізу та синтезу, групування та логічного узагальнення.

Ключові слова: інвестування, відповідальне інвестування, ESG-фактори, структурно-функціональний підхід, соціально-відповідальне інвестування, стале інвестування.

DOI: 10.21272/1817-9215.2021.1-5

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Однією із основних особливостей інвестиційних процесів є обов'язкова оцінка майбутніх результатів від прийнятих рішень та співставлення потенційних ризиків і вигід. І якщо раніше інвестори, клієнти та інші економічні агенти в основному орієнтувалися на фінансових критеріях (наприклад, окупність, дохідність, рентабельність), то останнім часом коло їх інтересів суттєво розширюється нефінансовими. Цьому посприяло у тому числі світова тенденція до переходу на сталий розвиток, що пропагує ідеї збалансованого розвитку економічної, екологічної та соціальної складових для можливого комфортного життя майбутніх поколінь. У

¹ Робота виконана у рамках держбюджетної науково-дослідної розробки «Фрактальна модель трансформації фондового ринку України: соціально-відповідальне інвестування для досягнення Цілей сталого розвитку» (номер державної реєстрації: 0121U100473)

таких умовах формується необхідність пошуку нових ефективних способів фінансування таких ідей, що знаходять свої рішення в зміні підходів до інвестування. Це сприяло виникненню концепції відповідального інвестування, яка має глибокий потенціал для розвитку фондових ринків, а отже потребує ґрунтовного дослідження для успішної імплементації в практику.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Розвиток концепції відповідального інвестування становить об'єкт численних досліджень міжнародних організацій, зарубіжних та вітчизняних науковців. Серед них особливо необхідно відмітити міжнародний портал принципів відповідального інвестування [6], Європейський форум сталих інвестицій (Eurosif) [4], Форуму зі сталого та відповідального інвестування США (USSIF) [5], що забезпечують поширення та розвиток концепції відповідального інвестування в окремих регіонах та світі в цілому. Більш прикладні дослідження, що передбачають розвиток теоретичних та практичних засад розвитку відповідального інвестування, відображені в роботах Боффо Р., Паталано Р. (Boffo R., Patalano R.) [1], Каплана Л., Грісвольда Дж., Ярвіса В. (Caplan L., Griswold J.S., Jarvis W.F.) [3], представників Investment Leaders Group [8], Васильчук І.П. [10], Єльнікової Ю. В., Пластуна О. Л., Макаренко І. О. [12], Матоса П. [14]. Дослідження основних форм відповідального інвестування та їх еволюції присвячені праці Камілері М.А. (Camilleri M.A.) [2], Рененбуга Л., Тер Хоста Дж., Янга С. (Renneboog L., Ter Horst J., Zhang C.) [7], Шкури І. С. [15] тощо. Незважаючи на наявні напрацювання, роботи часто несуть хаотичний характер, що ускладнює розуміння термінології та повноцінне розуміння концепції відповідального інвестування, а отже потребує більш глибокого дослідження та систематизації.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є проведення структурно-функціонального підходу до ідентифікації відповідального інвестування та його основних компонентів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для дослідження явища відповідального інвестування в межах даної роботи було обрано структурно-функціональний підхід. За своєю суттю він є методом дослідження, що розглядає «окремі явища і процеси як структурно розчленована цілісність, де кожний елемент структури має певне функціональне призначення» [13]. В контексті тематики даного дослідження цей метод найбільш точно дозволяє оцінити всі аспекти дефініції відповідального інвестування та виявити функції та зв'язки його складових.

Відповідальне інвестування як окрема концепція в інвестиційному аналізі є відносно новою. Її виокремлення зазвичай пов'язують з 2005-2006 роком, коли за ініціативою Генерального секретаря ООН разом із провідними світовими експертами в галузі інвестування розпочалося формування «Принципів відповідального інвестування» («Principles for Responsible Investment» – PRI). На сьогоднішній день дана ініціатива є незалежною міжнародною платформою, що забезпечує поширення ідей концепції відповідального інвестування та заохочує до їх використання на практиці. Своєю довгостроковою місією вони визначають створення сталої світової фінансової системи. При цьому, дана організація наголошує, що вона не пов'язана з жодним урядом, хоча пов'язана з політиками та підтримується ООН [6].

Відповідно до визначення PRI, під відповідальним інвестуванням розуміється «стратегія та практика, що передбачає врахування екологічних, соціальних та управлінських факторів (environmental, social and governance – ESG) в інвестиційних рішеннях та активності акціонерів» [9]. Трохи інакший підхід до трактування надає організація «Investment Leaders Group» – «інвестиція, яка створює довгострокову соціальну, екологічну та економічну (стійку) цінність; або інвестиція, що поєднує

створення фінансової та нефінансової вартості та оцінює соціальний, екологічний та економічний ризик» [8].

Кожне із наведених визначень передбачає відношення до екологічних, соціальних та управлінських факторів. Перелік ESG-факторів на сьогоднішній день остаточно не визначений, але існує орієнтовний перелік питань, які підтверджено мають вплив на довгострокову вартість фірми (табл. 1).

Таблиця 1 – Приклади ESG-факторів, що впливають на інвестиційні рішення відповідно до концепції відповідального інвестування [9]

Абревіатура	Група факторів	Приклади факторів
E	Екологічні фактори	Питання зміни клімату, вичерпання природних ресурсів, забруднення навколишнього середовища та відходи, проблем з відходами, дефорестизації
S	Соціальні фактори	Питання прав людини, дитячої праці, торгівлі людьми, умови праці та відносини з працівниками та клієнтами, громадою
G	Управлінські фактори	Питання корупції та хабарництва, лобіювання політичних та соціальних інтересів, податкова стратегія, прав акціонерів та складу правління

Відмітимо, що в критичному огляді П. Матоса [14] відмічається особливий фокус серед ESG-питань останніх років на кліматичних змінах, що проявляються в погіршенні погодних умов, природних катастрофах тощо. У результаті існують та підтверджуються ризики зазнавання збитків, що умовно можна поділити на: 1) фізичні – пошкодження/втрати майна, земельних ділянок, інфраструктури; 2) втрати від виснаження невідновлюваних природних ресурсів, витрати, пов'язані з переходом до економіки з низьким обсягом викидів вуглецю тощо.

Зазначено вище ESG-фактори з часом зазнають модифікацій, що спричинило появу EGSEE-факторів (до класичної трійки додано економічні та етичні компоненти), ESG/SDG-факторів (орієнтація на 17 Цілей сталого розвитку ООН).

В межах структурно-функціонального підходу доцільним є вивчення окремих структурних елементів відповідального інвестування для розуміння його як цілісної системи. Щодо цього питання в науковій літературі спостерігається плутанина, що ускладнює повноцінне розуміння основ відповідального інвестування. До нього за різними джерелами [3, 8, 12, 7] можуть відноситися форми соціально-відповідального, місіє-орієнтованого, екологічного (чи зеленого), етичного, імпаکت-інвестування тощо. У таблиці 2 наведемо найбільш поширені в наукових колах форми відповідального інвестування та їх коротка характеристика. В основу покладено опис критеріїв чи принципів, на основі яких приймається рішення про інвестування в ту чи іншу компанію.

До форм відповідального інвестування відносяться достатньо широкий спектр інвестиційних підходів. Окремі із них використовуються рідко та мають обмежену термінологію, що сприяє їх використанню як взаємозамінних форм, інші – більш широко, що досліджуються як окремі наукові напрями

Однією із найбільш поширених серед наведених в таблиці 2 форм інвестування вважається соціально-відповідальне (SRI). За різними оцінками науковців [3, 2], його пов'язують ще з часами колоніальної ери, коли окремі релігійні фонди відмовлялися інвестувати в організації, пов'язані з торгівлею рабами. Згодом у 20-х роках ХХ століття спостерігалось виключення компаній, що торгували тютюном та алкоголем, з інвестиційно-привабливих, а в 60-х та 70-х роках – організацій, що фінансували війну та забруднювали навколишнє середовище, дискримінували жінок та національні меншини. Як бачимо, дана концепція тісно пересікається з іншими формами відповідального інвестування, наведені в таблиці 2.

На нашу точку зору, це пояснюється поступовим об'єднанням та перетіканням окремих форм відповідального інвестування (наприклад, етичного, зеленого, тематичного, імпакт-інвестування), що виникали у відповідні часові періоди як

відповідь на тогочасні проблеми, на історично-перших стадіях формування даної концепції. В результаті таких процесів і виникло інтегроване соціально-відповідальне інвестування. Основною відмінною рисою SRI наводять практику виключення чи обмеження інвестування окремих компаній (так званий негативний скринінг), що будуть сприяти виникненню негативних екстерналій [7].

Таблиця 2 – Основні форми відповідального інвестування (на основі [3, 7, 8, 10, 12, 15])

Форма	Характеристика
Громадське інвестування	Базується на інвестуванні тих прошарків суспільства, які відчують брак фінансових послуг (малозабезпечені, соціально-вразливі тощо) та забезпечує доступ до кредитів, капіталу та базових банківських продуктів
Етичне інвестування	Базується на етичних поняттях інвестора, що можуть включати релігійні та моральні цінності, питання, що суперечать певним міжнародним деклараціям, конвенціям та добровільним угодам (наприклад, Загальна декларація прав людини, Декларація про навколишнє середовище та розвиток)
Зелені інвестиції	Базується на орієнтації на «зелених» активах: наприклад, компаніях, що вирішують екологічні питання, є енергоефективними, займаються переробкою відходів, контролюють забруднення тощо
Імпакт-інвестування	Базується на оцінці досягнення певної соціальної чи екологічної мети (наприклад, підтримка підприємств, що працевлаштовують людей з обмеженими можливостями, належать меншинам тощо)
Кращий у своєму класі або екологічне, соціальне та державне інвестування (ESG)	Базується на оцінці компаній за визначеними екологічними, соціальними та управлінськими критеріями.
Модель залучення акціонерів	Передбачає вплив акціонерів на рішення з питань ESG, або шляхом діалогу з корпоративними керівниками, подання питань або пропозицій на зборах акціонерів, а також відповідного способу голосування
Соціально-відповідальне інвестування (SRI)	Базується на основі виключення чи обмеження інвестицій відповідно до соціального (показники охорони праці, дискримінації при наймі, трудові спори) та екологічного (величина викидів та забруднення, ефективність використання ресурсів, наявність переробки) критеріїв при оцінці компаній
Стале інвестування	Базується на орієнтації на «сталіх» активах або тих, що орієнтовані на довгострокову перспективу. В основі покладені Цілі сталого розвитку, на досягнення яких і орієнтується інвестор
Тематичне інвестування	Базується на виборі компанії на основі визначеної інвестиційної теми (наприклад, сільське господарство, охорона здоров'я, інформаційні технології, зміна клімату тощо)

Кінець XX – початок XXI століття принесли нові проблеми (кліматичні зміни, озонові діри, корпоративні скандали тощо), що враховуються в інвестиційних рішеннях в межах відповідального інвестування. Поширення концепції сталого розвитку призвело до формування такої форми як стале інвестування. Увага інвесторів спершу була спрямована на екологічну відповідальність бізнесу [7]. Але виділені Цілі сталого розвитку розширили перелік питань, на досягнення яких повинні бути спрямовані інвестиційні ресурси в межах даного підходу.

Виділення ESG-інвестування як окремої форми також визиває дискусію в наукових колах. Впровадження ESG-критеріїв зазвичай пов'язують з виділенням принципів відповідального інвестування ООН. Окрім того, окремі науковці відмічають виділення ESG-критеріїв в результаті модернізації та систематизації SRI, інші – сталого фінансування. На нашу думку, виділення ESG-інвестування слід пов'язати з фінальною стадією розвитку концепції – відповідального інвестування як самостійного напрямку.

Модель залучення акціонерів до інвестування є окремою незалежною ланкою, що існувала паралельно з іншими формами відповідального інвестування і передбачає альтернативний спосіб проведення інвестиційного процесу. Тобто, якщо в межах більшості зазначених вище форм відповідального інвестування використовувався метод відбору (позитивний чи негативний скринінг значимих ESG-критеріїв), то модель залучення інвесторів використовує метод взаємодії [10].

Подібної думки щодо декомпозиції відповідального інвестування притримуються і в роботі [12], де соціально відповідальне інвестування визначено категорією I порядку (включає розширений перелік показників: фінансових, етичних, екологічних, соціальних, управлінських), стале відповідальне інвестування – категорією II порядку, а сталі, відповідальні та впливові інвестиції – категорією III порядку. В роботі [10] відмічається коеволуція концепції соціально-відповідального інвестування (під якою за суттю розуміємо відповідальне інвестування) разом з концепціями корпоративної соціальної відповідальності (до 50-х років XX століття), постіндустріального розвитку (70-ті роки XX століття) та сталого розвитку (80-ті роки XX століття).

Наведені основні форми відповідального інвестування можна розділити залежно від орієнтації основної мети діяльності, що стосується фінансової та соціальної віддачі. Згрупуємо їх разом із традиційними формами інвестування на рисунку 1 для більш наглядного представлення інформації.

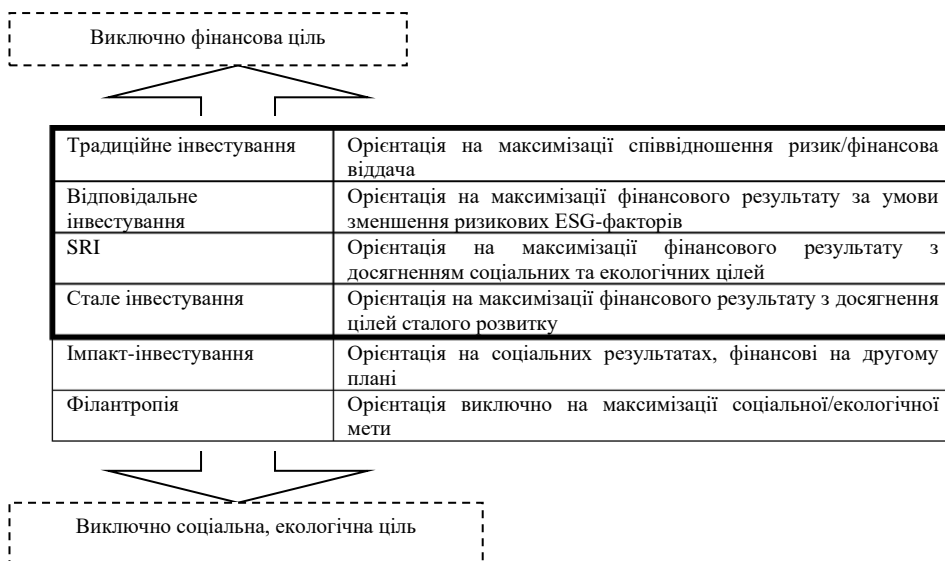

Рисунок 1 – Градація основних форм відповідального інвестування залежно від орієнтації на фінансову чи соціальну ціль (узагальнено автором на основі [1])

З одного боку, традиційне інвестування спрямоване на отримання максимальної фінансової віддачі, скоригованої на ризик. З іншого боку, традиційне соціальне інвестування (типовий приклад – філантропія) орієнтована на максимізацію соціальної (або ж екологічної) віддачі. Розміщення інших форм залежить від наближеності до фінансового чи соціального вектору. Як бачимо, відповідальне інвестування, що є його відмінною рисою, тяжіє до фінансової цілі з урахуванням ESG-факторів.

ВИСНОВКИ

Зміщення основного фокусу інвестиційних процесів, що спостерігаються на фінансовому ринку більшості розвинених країн світу, є цілком закономірною тенденцією сьогодення. Економічне зростання перестає бути виключною ціллю урядових стратегій та програм, соціальні та екологічні орієнтири, які підкреслюються в межах пануючої у світі концепції сталого розвитку, завойовують все більше уваги.

В межах даної роботи було сформовано структурно-функціонального підходу до ідентифікації відповідального інвестування. Це дозволило розглянути дану відносно нову концепцію як систему взаємопов'язаних функціональних елементів, що знаходиться в розвитку. Проведений аналіз підходів до визначення відповідального інвестування дозволяє узагальнити його основні риси, як: довгостроковий характер;

обов'язкове врахування екологічних, соціальних та управлінських факторів/ризиків; створення цінності тощо. Для дослідження функціональних елементів відповідального інвестування було досліджено його основні існуючі форми, що дозволило сформулювати власне уявлення про розвиток концепції. Внаслідок об'єднання хаотичних форм інвестування з соціальними чи моральними цінностями (наприклад, етичне, громадське, зелене, імпакт-інвестування), що зустрічалися час від часу з часів колоніальної ери до умовно до 60-х та 70-х роках ХХ століття, сформувалося соціально-відповідальне інвестування. Воно включало врахування соціальних та екологічних критеріїв при прийнятті інвестиційних рішень. Поширення концепції сталого розвитку внесло свої корективи на розвиток концепції відповідального інвестування – в наукових колах зустрічається стале інвестування, ціллю якого було сприяння досягненню зазначених цілей. Еволюція зазначених етапів спричинила виділенню ESG-критеріїв як основних орієнтирів, що враховуються при оцінці інвестиційних рішень з метою максимізації фінансового результату. Саме цей етап і вважаємо виокремлення відповідального інвестування як окремої категорії, що враховує напрацювання попередніх. З метою більш чіткого розуміння розмежування зазначених форм відповідального інвестування було досліджено їх градація, залежно від орієнтації на фінансову чи соціальну ціль. Це дозволило виділити відповідальне інвестування (на першому місці) разом із сталим та соціальним (відповідно на другому та третьому місцях) як тих, що в основному орієнтуються на максимізації фінансового результату, проте на умовах задоволення нефінансових факторів.

SUMMARY

Vorontsova A. S., Yelnikova Y.V., Rudychenko A.G. Structural-functional approach to identification of responsible investment

Numerous environmental problems, the consequences of the financial crisis, the aggravation of social issues (such as poverty, unemployment, other consequences of the COVID-19 pandemic etc) cause the need for the evolution of financial instruments in the field of investment. The main requirement is a reasonable investment, which involves focusing not only on financial benefits but also to promote social, environmental and economic (or sustainable) development. This work is devoted to the use of structural and functional approach to the identification of responsible investment. This allows us to consider such an investment concept as a complex system formed of interconnected functional elements. To do this, the author conducted a study of the essence of responsible investing and its main criteria. These primarily include consideration of various environmental, social and managerial factors (ESG-factors) in making management decisions. The next step is to analyze the approaches of domestic and foreign scientists to determine the main forms of responsible investment. Based on this, the stage formation of the concept of responsible investing is formed in the work. At the initial stage, there is the use of various forms of responsible investing, depending on the purpose of investors and the period time: ethical, green, thematic, impact investing. In the second stage, the idea of socially responsible investment was developed, and later - sustainable investment. The final stage is the allocation of responsible investment as a separate integrated concept that meets modern requirements. To better understand the distinction between certain forms of responsible investment in the work, their gradation depending on the orientation on financial or social goals has been studied. The study is theoretical and involved the use of general scientific methods: structural and functional approach, analysis and synthesis, grouping and logical generalization. The provisions formed in the article allow forming a theoretical basis within the research, which will be used for further work in this direction.

Keywords: investing, responsible investing, ESG-factors, structural-functional approach, socially-responsible investing, sustainable investing.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Boffo R., Patalano R. ESG Investing: Practices, Progress and Challenges. OECD Paris, 2020. URL: www.oecd.org/finance/ESG-Investing-Practices-Progress-and-Challenges.pdf. (дата звернення: 15.02.2021).
2. Camilleri M.A. Socially Responsible and Sustainable Investing: A Review and Appraisal. University of Malta, Working Paper, 2017. 45 p.
3. Caplan L., Griswold J.S., Jarvis W.F. From SRI to ESG: The Changing World of Responsible Investing. Commonfund Institute, 2013. 17 p.
4. European SRI Study 2016. Eurosif URL: <http://www.eurosif.org/sri-study-2016/>. (дата звернення: 20.02.2021).
5. Forum for Sustainable and Responsible Investment URL: <http://www.ussif.org/communityinvesting>. (дата звернення: 20.02.2021).
6. PRI Association URL: <http://www.unpri.org/>. (дата звернення: 20.02.2021).
7. Renneboog L., Ter Horst J., Zhang C. Socially responsible investments: Institutional aspects, performance, and investor behavior. *Journal of Banking and Finance*. 2008. №32(9). pp. 1723-1742.

8. The Value of Responsible Investment. Investment Leaders Group, University of Cambridge Institute for Sustainability Leadership, 2014. 68 p.
9. What is responsible investment? AN INTRODUCTION TO RESPONSIBLE INVESTMENT PRI Association. URL: <https://www.unpri.org/an-introduction-to-responsible-investment/what-is-responsible-investment/4780.article#Misconceptions>. (дата звернення: 19.02.2021).
10. Бахтараева К.Б. Социально ответственное инвестирование на рынке ценных бумаг : автореф. дис. ... к.е.н. : 08.00.10. Москва, 2009. 24 с.
11. Васильчук І. П. Теоретико-методологічні засади й еволюція концепції соціально відповідального інвестування. *Бізнес Інформ*. 2015. № 1. С. 21-28.
12. Єльнікова Ю. В., Пластун О. Л., Макаренко І. О. Обґрунтування сутності та типології відповідального інвестування як механізму державної інвестиційної політики. *Modern Economics*. 2020. № 20(2020). С. 105-111.
13. Єнін М. Н., Кривошеїн В. В., Судаков В. І. Аналіз структурно-функціональний. Велика українська енциклопедія. URL: https://vue.gov.ua/Аналіз_структурно-функціональний (дата звернення: 20.02.2021).
14. Матос П. ESG-принципи та відповідальне інституційне інвестування у світі : критичний огляд досліджень ; пер. з англ. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2020. 88 с.
15. Шкура І. С. Соціально відповідальні інвестиції у зарубіжній практиці застосування . *Нобелівський вісник*. 2017. № 1. С. 91-100.

REFERENCES

1. Boffo, R., Patalano, R. (2020). ESG Investing: Practices, Progress and Challenges. *OECD*, Paris. Retrieved from: www.oecd.org/finance/ESG-Investing-Practices-Progress-and-Challenges.pdf.
2. Camilleri, M.A.(2017). Socially Responsible and Sustainable Investing: A Review and Appraisal. University of Malta, Working Paper.
3. Caplan, L., Griswold, J.S., Jarvis, W.F. (2013). From SRI to ESG: The Changing World of Responsible Investing. Commonfund Institute.
4. European SRI Study(2016). Eurosif. Retrieved from: <http://www.eurosif.org/sri-study-2016/>.
5. Forum for Sustainable and Responsible Investment (2020). Retrieved from: <http://www.ussif.org/communityinvesting>.
6. PRI Association (2020). Retrieved from: <http://www.unpri.org/>.
7. Renneboog, L., Ter Horst, J., Zhang, C. (2008). Socially responsible investments: Institutional aspects, performance, and investor behavior. *Journal of Banking and Finance*, 32(9), 1723-1742.
8. The Value of Responsible Investment. (2014). Investment Leaders Group, University of Cambridge Institute for Sustainability Leadership.
9. What is responsible investment? (2020). AN INTRODUCTION TO RESPONSIBLE INVESTMENT PRI Association. Retrieved from: <https://www.unpri.org/an-introduction-to-responsible-investment/what-is-responsible-investment/4780.article#Misconceptions>.
10. Bakhtaraeva, K.B. (2009). Sotsyal'no otvetstvennoe ynvestyrovanye na rynke tsennykh bumah. [Socially responsible investment in the securities market]: author's ref. dis. ... Ph.D. : 08.00.10. Moscow.
11. Vasylychuk, I. P. (2015). Teoretyko-metodolohichni zasady y evolyutsiya kontseptsiyi sotsial'no vidpovidal'noho investuvannya. [Theoretical and methodological principles and the evolution of the concept of socially responsible investment]. *Business Inform*, 1, 21-28.
12. Yelnikova, YU. V., Plastun, O. L., Makarenko, I. O. (2020). Obgruntuvannya sutnosti ta typolohiyi vidpovidal'noho investuvannya yak mekhanizmu derzhavnoyi investytsiynoyi polityky. [Substantiation of the essence and typology of responsible investing as a mechanism of state investment policy]. *Modern Economics*, 20(2020), 105-111.
13. Yenin, M. N., Kryvosheyin, V. V., Sudakov, V. I. (2020). Analiz strukturno-funktsional'nyy. [Structural and functional analysis]. Great Ukrainian encyclopedia. Retrieved from: https://vue.gov.ua/Аналіз_структурно-функціональний.
14. Matos, P. (2020). ESG-pryntsyipy ta vidpovidal'ne instytutsiynе investuvannya u sviti : krytychnyy ohlyad doslidzhen' [ESG principles and responsible institutional investment in the world: a critical review of research]. Lviv: Lviv Polytechnic Publishing House.
15. Shkura, I. S. (2017). Sotsialno vidpovidalni investytsiyyi u zarubizhniy praktytsi zastosuvannya [Socially responsible investments in foreign practice]. *Nobel Herald*, 1, 91-100.